

HARMANSKO GROBLJE

NIŠANI

Nišani su kameni nadgrobni spomenici muslimana u Bosni i Hercegovini, koji su počeli da klešu i postavljaju dolaskom Turaka u XV vijeku raznovrsnih oblika. Postoje stele sa različitim gornjim završetcima, četverostrani i višestrani ili cilindrični stupovi, često sa turbanom ili nekom drugom vrstom kape.

Nišani XV i XVI vijeka redovno su većih dimenzija i imaju reljefe čiji su motivi direktno preneseni sa stećaka-polumjeseci, zvijezde, štitovi, mačevi, lukovi sa strijelama, ljudske i životinjske figure. Neki od ovih najstarijih nišana imaju i epitafe pisane starom bosankom cirilicom, odnosno bosančicom, kao na stećcima.

Vrste i oblici nišana nastali su kao težnja da se nišanom označi što više bitnih karakteristika umrle osobe, a to se postizalo različitim oblikovanjem gornjeg dijela nišana (glave nišana), pa stoga imamo pored osnovne podjele na muške i ženske nišane i mnoštvo podjela po obliku unutar ove dvije grupe.

Najlakša klasifikacija nišana je na muške, ženske i dječje nišane. Ova podjela je uvjetovana spolom umrle osobe, te njenom starošću što je jasno naznačeno formom nišana. Svaki od ova tri osnovna tipa nišana ima svoje varijante i podgrupe.

Nišan ima svoje dijelove koji imaju svoje nazive, bez obzira što je nišan isklesan iz jednog komada kamena.

Dijelovi muškog nišana su: glava, vrat, stan i dno nišana (donji dio koji se nalazi u zemlji).

- Glava muškog nišana se radi u dva osnovna oblika: u obliku turbana i fesa. Oba oblika imaju svoje varijante. Ranije je bilo tačno određeno koji osnovni oblik, odnosno varijanta oblika, pripada određenoj socijalnoj kategoriji stanovništva. Po obliku nišana se mogla utvrditi staleška pripadnost, naobrazba, vojna hijerarhija, pa donekle čak i starost umrlog.

- Vrat nišana spaja glavu sa glavnim dijelom nišana koji se zove stan.
- Stan nišana ima oblik stupa kvadratnog ili pravougaonog presjeka s četiri ravne plohe koje imaju određenu namjenu. Obje bočne i zadnja strana popunjavaju se ornamentalnim ukrasima, vegetabilnim, geometrijskim te stiliziranim i vjerno predstavljenim predmetima. Predstave predmeta na muškom nišanu su uglavnom predstave raznog oružja. Na prednjoj strani nišana ispisuje se natpis koji se na nišanima naziva tarih (turska riječ koja znači rok, čas, doba, povijest, događaj, pričevanje). Tarih na nišanima sadrži osnovne podatke o umrloj osobi u pisanim oblicima.
- Dno nišana (donji dio) se ne obrađuje jer se ovaj dio ukopava u zemlju pa je samo grubo isklesan. Dužina dna ujedno služi kao oznaka do koje se dubine nišan ukopava u zemlju i njegova dubina ovisi o ukupnoj visini nišana. Što je nišan veći to je proporcionalno veće i dno, u ranijem periodu ono je iznosilo oko jedne trećine ukupne visine nišana.

Dijelovi ženskog nišana su: gornji dio nišana, solufluci, stan nišana sa obaveznom pletenicom i dno nišana (donji dio).

- Gornji dio nišana se pravi u varijantama, u obliku luka ili ravne plohe. Širina gornjeg dijela nišana skoro uvijek je ista kao i širina stana.
- Solufluci s bočnih strana obavijaju nišan i čine granice između gornjeg dijela i stana nišana, a na zadnjoj strani se spajaju sa pletenicom koja se spušta vertikalno niz stan. Ovako komponovani asociraju na spletenu žensku kosu po čemu su i dobili ime.
- Stan ženskog nišana ima isti oblik kao i stan muškog nišana s trim daje više plosnat. Ornamenti su vegetabilni, geometrijski, te stilizovani i vjerno predstavljeni predmeti.
- Predstave predmeta na ženskim nišanima su uglavnom predstave određene vrste posuđa i stiliziranog nakita.
- Dno nišana (donji dio) je isto kao i kod muškog nišana.

Dječiji nišani su izdvojeni u poseban tip zbog toga što su u odnosu na nišane koji se dižu odraslim osobama znatno manji i s manje ornamentalnih ukrasa. Osnovna forma dječjeg nišana je identična mukom odnosno ženskom nišanu, u zavisnosti od spola djeteta.

Tipovi nišana su Ulemanski nišani (nišani učenih), Derviški nišani, Aginski nišani, Pašinski nišani, nišani trgovaca, posjednika, nišani esnafa, nišani s fesom.

KARAKTERISTIKE KRAJIŠKOG NIŠANA

Krajiški nišan ima nekoliko bitnih karakteristika na osnovu kojih se razlikuje i izdvaja kao posebna vrsta nišana i na osnovu kojih ga je lako prepoznati u odnosu na nišane iz drugih krajeva Bosne i Hercegovine.

Te karakteristike se ogledaju u slijedećem:

1. Krajiški nišan izrađen je od kamena „Bihacita“;
2. Krajiški nišan je a prosjeku veći i masivniji od nišana u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine i često prelazi visinu od 3 metra;
3. Krajiški nišan je ukrašen dubokim reljefom, a sama dekoracija je puno bogatija i intenzivnija u odnosu na dekoracije nišana iz drugih krajeva Bosne i Hercegovine;
4. Krajiški nišan se ne postavlja u paru (uz glavni i nožni nišan) kao što je to najčešće slučaj u ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine već se postavlja samo uzglavni nišan.

HARMANSKO GROBLJE

Odlukom komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH lokalitet stavljen na privremenu listu nacionalnih spomenika BiH

Predmetni nišani se nalaze u naselju Harmani i Donje Prekounje, Bihać, Općina Bihać.

Evidentirana dobra se nalaze na k.č. broj 4782 KO Bihać-Grad, k.č. broj 5570 KO Bihać-Grad k.č. broj 5326 KO Bihać-Grad, Općina Bihać.

Oba lokaliteta se nalaze neposredno u centru grada Bihaća uz glavne saobraćajnice . Harmansko groblje se nalazi na potezu Centar jug-naselje Harmani-centar zapad, dok je Prekounjsko groblje na tzv. Zaobilaznici grada, petlja Sarajevo-Cazin.

Do danas nije evidentirano da su rađeni bilo kakvi konzervatorsko-restauratorski radovi.

Važno je napomenuti da se oba lokaliteta uredno održavaju što se tiče vegetacije. U jako boljem stanju se nalazi Prekounjsko greblje iz razloga što se više na njem ne vrše ukopi, te sa ovim u pogledu Harmanskog greblja koji je još u funkciji često dolazi do destrukcije pojedinih elemenata.

Sagledavajući cjelokupno stanje oba dva lokaliteta može se načelno zaključiti da stanje dobara je u jako dobrom stanju pozivajući se na starost lokaliteta. Svi objekti (nišani) koji su snimljeni ovim elaboratom su relativno u dobrom stanju uzimajući u obzir da su svi rađeni u bihacitu sitnim reljefom i relativno malim nadgrobnjacima. U većini slučajeva zbog niskog reljefa natpisi skoro ili nikako nisu vidljivi, nego se može rasaznati samo ornamentika. U samo par slučajeva se mogu i rasaznati i ostaci kabgura koji uglavnom tipskih dimenzija.

